

Preventivni pregled Dore je neke vrste darilo in darila ni spodobno zavriniti

Ob letošnji petnajsti obletnici projekta zgodnjega odkrivanja raka dojk **Dora** je Andreja Miša Hrovath Derganc odkrito spregovorila o svoji izkušnji. Na vprašanje, kaj počne **Dora** že 15 let, je odgovorila: »Našemu življenju dodaja čas.« Bolje ne bi mogla nagovoriti žensk, naj se udeležujejo pregledov v **državnih presejalnih programih** za zgodnje odkrivanje raka in predrakavih sprememb.

Sprašuje: **KLAVDIJA MIKO**

Foto: **JOŽE SUHADOLNIK**

Gospa Miša, pogovarjava se nekaj dni pred začetkom rožnatega oktobra, mednarodnega meseca ozaveščanja o raku dojk. Ga boste letos doživljali kaj drugače?

Po operaciji raka na dojki bo seveda zame osebno kot za tisoče žensk, ki s(m)o uspešno prestale operacijo in zdravljenje raka dojk vsak oktober vedno bolj rožnat in lep. To pomeni, da se po taki izkušnji človek še bolj zaveda, kako hvaležen je lahko, da je danes ta zahtevna bolezen, rak dojke, lahko ozdravljiva, če se jo le pravočasno odkrije. Informiranje in osveščanje ljudi v času rožnatega oktobra je prav zato pomembno za zgodnje odkrivanje raka dojk.

Letos je minilo petnajst let od začetka **državnega presejalnega programa Dora**. Vanj je vključenih že skoraj 390.000 žensk, nekatere sodelujejo že v osmem krogu slikanja dojk, raka pa so odkrili in zdravili pri več kot 5000 ženskah. Ste ena od njih in iskreno se vam

» Vera v sočloveka in zaupanje ob tako hudi bolezni, s tem tudi zaupanje v naš zdravstveni sistem in njegovo kakovost, sta bila in sta še vedno zame ključna. To mi daje notranjo moč. Tudi ko najbolj boli.

zahvaljumem, da ste privolili v intervju. Kaj je bil vaš prvi vzgib za to, da govorite o tako hudi bolezni?

Ljudje smo si zelo različni. Meni od mladih nog nikoli ni bilo težko govoriti o sebi, o vseh barvah mojega življenja. So ljudje, ki tega ne zmorejo, in ljudje, ki jih je na smrt strah že, ko zaslišijo besedo rak, in o tem ne želijo govoriti. Sreča je, da sem odraščala v družini, kjer je bila komunikacija popolnoma odkrita in glede na očetov poklic mnogokrat tudi brutalno iskrena. Tega se še dodatno nalezem. Življenje samo za nikogar na tem planetu ni le rožnato.

Že v naši ožji in širši družini smo imeli različni izkušnji z rakom. Mož se je pred več kot desetimi leti uspešno prebil skozi zdravljenje raka prostate. Žal pa očetova sestra, moja teta, ne. Ni se odzivala na preventivne preglede in žal je zbolela. Rak dojke je bil pri njej odkrit mnogo prepozno in se je razširil po telesu. Njena zgodba me je hudo zaznamovala, saj sva celotno obdobje bolezni in lajšanja hudih bolečin, do njenega bridkega

☞ Avgusta 2022 sem prestopila rubikon, misleč, da odhajam na malo daljši dopust. Niti malo me ni skrbelo, kam usmeriti svojo energijo po upokojitvi. Ravno sem začela peti v zboru, sanjala o slikanju in kiparjenju, z možem imava vsak svoj in skupni seznam želja za še in še aktivnosti. A že po mesecu dni šok. Rak dojke.

konca, preživeli z roko v roki. Takrat je bila stara le dve leti več kot jaz danes.

Zato še bolj globoko verjamem, da je potrebna osebno iskrena in odprta javna komunikacija o raku dojke in vseh težkih, a tudi lepih trenutkih v času te bolezni, vse z namenom in ciljem pravočasnega zdravljenja in lajšanja bolečin vseh prizadetih, tudi svojcev.

Udeležba v presejalnem programu lahko reši življenje. To še kako poudarjajo strokovnjaki, ki se vsakodnevno srečujejo s posledicami neodkritih in nezdravljenih sprememb. Vi ste se vabilom v presejalni center na mamografijo redno odzivali, kajne?

Delovanje strokovnjakov Dore, osebne izkušnje in zelo prijazna povabila Dore so me venomer opozarjali, da je preventivni pregled neke vrste darilo, darila pa ni spodobno zavriniti.

Skrb za zdravje je visoko na moji vrednostni lestvici. Zato sem svoje službene in zasebne obveznosti vselej prilagodila datumu pregleda, ki sem ga vsako drugo leto prejela na svoj naslov. Organizacija pregleda je v vseh teh petnajstih letih že tako napredovala, da poteka točno ob uri, hitro, neboleče, morda malček neprijetno. Tega nelagodja te razbremeni ekipa vrhunske izobraženih in prijaznih rentgenskih inženirjev in inženirk, saj ti med pregledom

pomagajo in obrazložijo vsak korak. Dovolite mi, da na tem mestu še enkrat izrazim vso zahvalo ljubljanski ekipi Dore.

To, da ste zaupali preventivnemu programu Dora, se je pri vas izkazalo za zelo pomembno.

Seveda me je lanski klic, da izvidi niso brez posebnosti in sprememb, vznemiril. Povabili so me na dodatne preiskave. Ne znam povedati, zakaj sem slutila, da je to pot ne bom odnesla dobro. In res so dodatne preiskave mojo slutnjo v dobrem tednu potrdile.

Šok je bil predviden. Zelo veliko berem. Imam pa srečo, da nikoli ne iščem odgovorov za specifične težave na spletu. In tega se držim že dolgo. Tudi o ljudeh, torej tudi strokovnjakih, si sama ustvarim mnenje, glede na lastne izkušnje. Ob prvem soočenju s to težko diagnozo, rak dojke, so mi sočutno stali ob strani prav vsi zaposleni v Dori.

Kot bolnici mi je bilo v največjo tolažbo in najbolj pomembno, da me je ekipa Dore predala v roke Onkološkemu inštitutu, kjer sta se takoj začela obravnavati in zdravljenje bolezni.

Diagnozo rak dojke ste dobili po upokojitvi. Verjamem, da ste razmišljali o marsičem ...

V čakalnici Onkološkega inštituta sem doživela kruto soočenje z dejstvom, da bolezen ne izbira. Ne starosti, ne barve kože, ne spola. Rak dojke ni le ženska bolezen. Uvid v ta dejstva me je pretresel in opogumljal. Pretresena nad tem, da me je doletela bolezen, pretresena, da prizadene toliko različnih ljudi. Hkrati pa neverjetno hvaležna, da imamo zdravstveni sistem, ki s svojim vrhunskim znanjem osebja in

opremo omogoča bolniku takojšnje zdravljenje.

Mož mi je svetel vzor, po raku prostate in treh hudih operacijah je spet aktiven, nasmejan, in kot sam pravi, še bolj zadovoljen. Zato sva skupaj dosti lažje sprejela kruto dejstvo, da bom glede na vrsto in obseg bolezni ob celo dojko.

Prav tako oba naša mladeniča, že odrasla sinova, sta me in me še vedno bodrita. Poklicno sta oba povezana z zdravjem in gibanjem ljudi, tako sta zelo sočutna in dobro razumeta nastalo situacijo.

Dovolite, da vas vprašam, kako ste »razumeli« bolezen tedaj in kako jo danes?

Šele zdaj, skoraj leto dni po uspešnih operacijah, lahko iskreno rečem, da sem včasih jezna in besna, da se mi je to zgodilo takoj po upokojitvi. Ker sem se redno zaposlila že kot študentka, sem se svoje upokojitve po dolgih 41 letih delovne dobe res zelo veselila, saj sem imela le dobrih 60 let. To naj bi bilo novih 40 let, če se malo pošalim. Avgusta lani sem bila po prebolelem hudem covidu-19 že vsa fit in polna načrtov. Zanimivo za bralke in bralce bo gotovo dejstvo, da sem se pred preventivnim pregledom počutila zelo dobro. Tudi redno samopregledovanje dojk je bila ena od mojih skrbi za zdravje. Nič otipljivega. Zato na bolezen, raka dojk, niti v sanjah nisem pomislila.

Avgusta 2022 sem prestopila rubikon, misleč, da odhajam na malo daljši dopust. Niti malo me ni skrbelo, kam usmeriti svojo energijo po upokojitvi. Ravno sem začela peti v zboru, sanjala o slikanju in kiparjenju, z možem imava vsak svoj in skupni seznam želja za še in še aktivnosti. A že po mesecu dni šok. Rak dojk.

☝ Skrb za zdravje je visoko na moji vrednostni lestvici. Zato sem svoje službene in zasebne obveznosti vedno prilagodila datumu pregleda v programu **Dora**, ki sem ga vsako drugo leto prejela na svoj naslov.

In tu se lahko še enkrat zahvalim vsem naključjem v mojem življenju, svojim prednikom, svoji srčni družini, prijateljem in svoji naravnosti. To so bile in ostajajo moje največje vrednote. Človek je ranljivo bitje in sila nemočen, ko je sam, bolan, ranjen ... To se danes zelo redko sliši in prizna. Naša življenja so stkana iz toliko niti, da je najpomembnejše to, da nikoli ne nehamo verjeti v sočloveka. In ta vera v sočloveka in zaupanje ob tako hudi bolezni, s tem tudi zaupanje v naš zdravstveni sistem in njegovo kakovost, sta bila in sta še vedno zame ključna. To mi daje notranjo moč. Tudi ko najbolj boli. Človek je ob tako hudi bolezni dostikrat zmeden, ne ve, kaj bo, občuti strah, počuti se razdvojenega, v nekaj minutah se odloča o drastičnih posegih, ki so zanj v vsakem primeru usodni.

Kako težka je bila odločitev za odstranitev dojke?

Zdravniška mnenja so velikokrat diametralno nasprotna. To je razumljivo šele, ko jih osvetliš z vseh zornih kotov. Zato potrebuješ strokovne in verodostojne informacije ter čas. Zdravnik ti predlaga rekonstrukcijo dojke, drugi meni, da ta ni nujna in da jo lahko nadomešča zunanja proteza. Znotraj širše obravnave lahko dobiš celo namig specialista ginekologije, da si preventivno odstrani tudi drugo, zdravo dojko. Vrhunski kirurg plastične kirurgije ti prikaže več možnosti. Rekonstrukcija dojke po odstranitvi bolne je mogoča takoj ali pozneje. Z lastnim tkivom ali vsadkom. Ortoped opozori, da bo trpela hrbtenica, če bo obremenitev desne strani manjša od leve ali obratno. »Gospa draga, kako ste

se odločili?« vpraša plastični kirurg na konziliju, ki je zate odločilen. Začnem jecljati, ker imam okoli trebuščka dovolj materiala, verjamem, da za obe dojki. A zaradi carskih rezov si ne upam tvegati. V iskanju dodatnih informacij me je eden od plastičnih kirurgov opozoril na mogoče zaplete. Strah deluje in mi še otežuje trenutek odločitve. Odločim se, ker se moram. V hipu – za takojšno rekonstrukcijo z vsadkom. Ta naj bi bil rešitev za 20 let. Tako je zdravljenje potekalo od oktobra 2022 do konca letošnjega poletja. Zdaj čakam na zdravilišče v upanju, da mi izboljša stanje in gibljivost roke, ki je okrnjena zaradi odstranitve bezgavk. Hvala bogu, da so bile te negativne in kemoterapija ni bila potrebna.

Kako danes gledate na minule mesece in kaj si želite za naprej?

Predvsem si želim, da se bolezen ne bi ponovila. Pomemben razlog, da sem vam zaupala svojo zgodbo in spregovorila o svoji intimi, je, da bi bila v spodbudo ženskam, naj se odzivajo na vabila na preventivne preglede.